

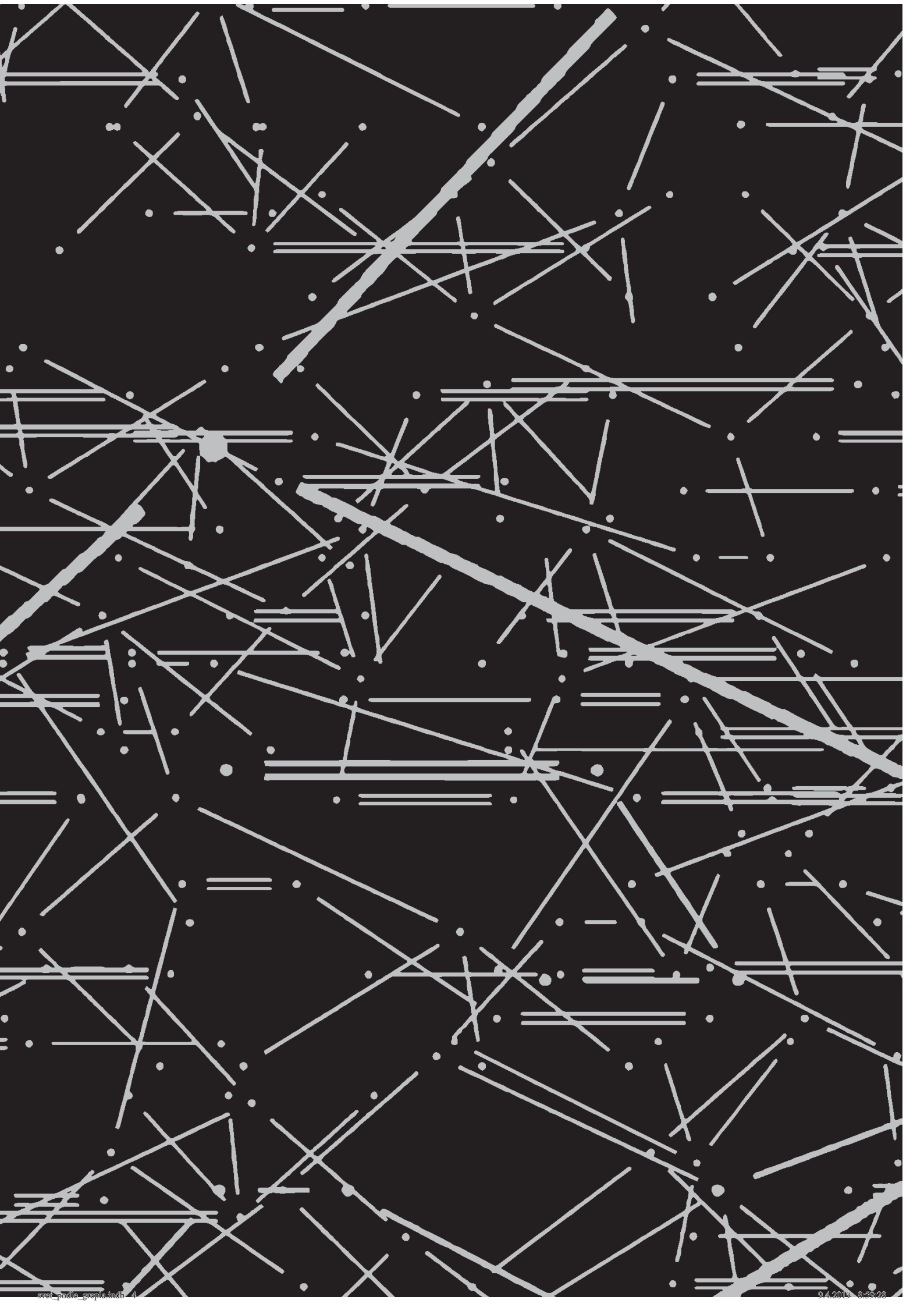
Host

Svět podle Grepla

• Petr Malčík
Petr Karlík
(edd.)

Svět podle Grepla

**Petr Malčík
Petr Karlík
(edd.)**

**Brno
2019**

**Prof. Miroslavu Greplovi
k devadesátým narozeninám**

Recenzenti:

Dušan Šlosar, Brno

Jarosław Malicki, Wrocław

© Maciej Grochowski, Eva Hajičová,
Milada Hirschová, Zdeňka Hladká, Jana
Hoffmannová, Aleš Horák, Tomáš Hoskovec,
Ján Kačala, Petr Karlík, Ivana Kolářová, Jan
Kořenský, Petr Malčík, Marie Mikulová, Jiří
Mírovský, Karel Pala, Jarmila Panevová,
Milena Šipková, Josef Štěpán, František
Štícha, Zuzanna Topolińska, Oldřich Uličný,
Bohumil Vykypěl, Stanislav Žaža – dědicové,
Andreja Žele, 2019

Ediderunt © Petr Karlík, Petr Malčík, 2019

© Host – vydavatelství, s. r. o., 2019

Tato kniha vychází s podporou Filozofické
fakulty Masarykovy univerzity.

ISBN 978-80-7577-810-9

Obsah

- 9 Letem devadesátiletým světem**
Miroslava Grepla
Petr Malčík
- 13 Modyfikatory deklarativnosti vs partykuły. Ewolucja badań nad składnią współczesnej polszczyzny**
Maciej Grochowski
- 23 Různé pojetí dichotomie v informační struktuře věty ve světle anotovaného korpusu**
Eva Hajičová – Jiří Mírovský
- 35 Ilokuce a forma výpovědi**
Milada Hirschová
- 45 Soukromý dopis před 90 lety**
Zdeňka Hladká a kol.
- 61 Výzkum „reprodukce prvotních výpovědí“ v éře mluvených korpusů**
Jana Hoffmannová
- 73 Gramatika ve znakovém pojetí jazyka: jednodušší, než jste se obávali, účinnější, než jste tušili**
Tomáš Hoskovec
- 81 Vety so závazne vyjadreným podmetom. Typ *Stal sa z neho letec***
Ján Kačala
- 91 Škála nominalizací**
Petr Karlík
- 111 Pod hradem *Holštejn/Holštejnem*, pod horou *Milešovka/Milešovkou*: konkurence shodného přívlastku a nominativu jmenovacího v postpozici vybraných jmen**
Ivana Kolářová
- 123 Procesuální gramatika jako „důsledek“ tzv. obratu humanitních věd k řeči, ke komunikaci**
Jan Kořenský
- 129 Formální syntax češtiny v Brně**
Aleš Horák, Karel Pala
- 139 Úvahy nad příslovečnými určeními a jejich klasifikací**
Jarmila Panevová, Marie Mikulová
- 151 K vyjadřování přibližnosti kvanta v nářečích**
Milena Šipková

**165 Souřadná spojení hlavních
a vedlejších vět jako apoziční
vztahy**

Josef Štěpán

**179 Nad jazykem novely *Krysař*
Viktora Dyka**

František Štícha

**193 Semantyczne przestanie opozycji:
verbum finitum ~ verbum
infinitum**

Zuzanna Topolińska

**199 Pár slov o morfologii, jazykové
kultuře a o vývojové dynamice
češtiny**

Oldřich Uličný

205 Obrození a vernakularizace

Bohumil Vykpěl

**209 Elementy podmiňující úspěšný
průběh konfrontační analýzy
jazyků**

Stanislav Žaža †

**219 Predložne zveze kot potencialna
propozicija v propoziciji: primeri
tovrstne medpropozicijskosti
v slovenskem jeziku**

Andreja Žele

233 Bibliographia Greplii – appendix

237 Seznam autorů

Výzkum „reprodukce prvotních výpovědí“ v éře mluvených korpusů¹

Jana Hoffmannová

Popis mnoha jevů české syntaxe začíná u Miroslava Grepla. O výkladu „reprodukce prvotních výpovědí“ se to říci nedá – závažný článek na toto téma publikoval Jiří Haller v Naší řeči už v roce 1929, tedy právě v roce, kdy se jubilant Miroslav Grepl narodil. V každém případě však Grepl i tomuto jevu věnoval dlouhodobou pozornost a velmi se zasloužil o vývoj jeho zkoumání; výše uvedený název nese jak jeho studie z roku 1988, tak heslo v *Novém* (ale i v tom původním) *encyklopedickém slovníku češtiny* [GREPL 2002, 2017].

S velkou úctou jsem si vždy uvědomovala, že jubilant patří k nemnoha českým syntaktikům, kteří projevovali pochopení pro specifika syntaxe a výstavby mluvených projevů (vždyť je také otcem přední české dialektoložky). U jeho textů zaměřených na „řeč o řeči“ (reprodukcí řeči) je však přece jen patrné, že výsledky jeho výzkumu jsou založeny především na projevech psaných. Vycházíme-li z poznatků o každodenních nepřipravených rozhovorech, vedou naše úvahy mnohdy jiným směrem, než jak tomu bylo u Miroslava Grepla.

Reprodukce řeči jsou obvykle v psaných textech doprovázeny **uvozovací větou** (Robert Adam [2003] doporučuje raději **rámcovou větou** – protože „uvození“ sugeruje prepozici tohoto úseku). Termín „věta“ je však pro výzkum mluvených projevů zcela nevhodný, takže pro tento úsek textu užíváme termín **rámcový segment** (RS). V mluveném dialogu se ovšem tento segment nezřídka úplně vytrácí (reprodukce není nijak uvozena), nebo je více či méně redukován, resp. není založen na slovesu mluvení (např. *a von, vona prej, von že, já dycky, a já hned aj.*).

---

1 Příspěvek vznikl s podporou projektu GA ČR 19-21523S *Podíl syntaktických, prozodických a neverbálních prostředků na sekvenčním utváření rozhovorů v češtině*.

Rámcový segment a vlastní reprodukce řeči („prvotní výpovědi“) jsou od sebe v psaném projevu odděleny diakritickými znaménky (dvojtečka, uvozovky, čárky aj.). V mluveném projevu je tento předěl někdy vyznačen **pauzou**, ale spíše v menším počtu případů. Bez ohledu na přítomnost/nepřítomnost, redukovanosť/neredukovanost RS však bývá reprodukováná řeč kromě pauz vyznačena i dalšími **prozodickými** a **parajazykovými** signály, neboť mluvčí často více nebo méně výrazně předvádí, napodobuje, někdy třeba i paroduje řeč reprodukovánej osoby. Uplatňují se tu změny výšky, síly i barvy hlasu, tempa řeči, intonace, předěl vyznačují třeba i nádechy a výdechy, smích, šeptání atd.

Setkáváme se tedy jen minimálně s tím, že by se v centru RS objevoval široký repertoár **sloves** jako *namítl, navrhl mi, varoval mě, ohradil se, vyčítal mi*, která odlišují ilokuční funkci reprodukce a postojové aspekty reprodukovánej výpovědi. Totéž platí o slovesech charakterizujících způsob pronesení reprodukovánej výpovědi: v RS téměř nenacházíme slovesa jako *zahučel, vyhrknout*. Pokud je centrem RS verbum dicendi, je to v mluvených projevech bezkonkurenčně sloveso *říkat/říct* (jasně převažuje i nad slovesem *povídat*).² Miroslav Grepl [1988: 54] nechává sloveso *říct* a jeho „synonyma“ stranou proto, že ho nemůže být užito performativně a že může při reprodukci „suplovat“ speciální ilokuční slovesa. Domnívám se, že v mluvených projevech nejde o „suplování“; sloveso *říct/říkat* je tu skutečně prostředkem zcela neutrálním, pro danou funkci postačujícím a pro uživatele nejpřirozenějším, až automatickým.

Podle Grepla [1988: 54] při reprodukci pomocí sloves typu *říkat/říct* plní často úlohu specifikátorů komunikační funkce **adverbia**. Opět: při reprodukci v mluvených projevech se v RS nesetkáváme se spojeními *řekla vyčítavě, děkovně, velitelsky*. Nelze si to asi vykládat tak, že by v mluveném projevu záleželo pouze na reprodukci obsahu a že by tu vůbec nevznikala potřeba označit nebo naznačit komunikační funkci, postoj reprodukováneho mluvčího či způsob realizace „prvotní výpovědi“; jak už bylo řečeno výše, všechny tyto potřeby naplňují v mluveném projevu hlavně prostředky prozodické a parajazykové, event. i mimojazykové (gesta atd.). Tady chci jenom poznamenat, že k využití

---

2 Nechci se tu ale dopouštět přílišných zobecnění; uvedená pozorování jsou založena na datech z Českého národního korpusu (především z verze ORALv1), ale situace v některých nářečně výrazných regionech může být samozřejmě odlišná, do popředí proniká např. ve Slezsku sloveso *pravit* aj.

těchto prostředků dochází v daleko větší míře při reprodukci **cizí řeči**, řeči jiné osoby – do této reprodukce reprodukující subjekt vkládá své hodnocení, využívá např. vysoký nebo hluboký hlas, pomalé nebo překotné tempo řeči, funění, sípání, hyperartikulaci aj. k charakterizaci reprodukováného mluvčího, ale třeba i k jeho kritice, ironizaci nebo karikování (při vyprávění zábavných historek apod.). Takto zvukově zvýrazněná reprodukce cizí řeči se obejde třeba úplně bez RS. Naproti tomu reprodukce **vlastní řeči** bývá spíše nenápadná, zvukově nevýrazná, intonačně plochá. Mluvčí nemá potřebu využitím prozodických prostředků sám sebe předvádět, hodnotit nebo shazovat; to činí jen výjimečně, pokud chce i prostřednictvím reprodukce vlastní řeči pobavit posluchače. U reprodukce vlastní řeči se obvykle objevuje explicitní RS (*říkám, říkala jsem*).

Výrazné využití prozodických prostředků připisujeme tedy především reprodukci cizí řeči – a kromě toho zejména reprodukci formou řeči **přímé** (PŘ). Reprodukce formou řeči **nepřímé** (NŘ), která náleží do „pásma vypravěče“, nebývají tak zvukově výrazné. Tím se dostávám ke tvrzení Miroslava Grepla, že *„reprodukce prvotních promluv formou přímé řeči je spíše záležitostí jazyka psaného, zvláště pak prostředkem výstavby uměleckých textů [...]“, že tento ‘literární’ způsob reprodukce není v živých projevech mluvených nijak běžný“* [GREPL 1988: 51–52]. Ani zde si netroufám přehnaně zobecňovat, ale nedávno jsme podnikly³ poměrně rozsáhlý výzkum založený na datech z mluvených korpusů a zaměřený hlavně na reprodukce, jejichž RS obsahuje sloveso *říkat/říct* – v různých tvarech; nejčastější jsou *říkám, říká, říkal/říkala (jsem), řekl/řekla (jsem)*.⁴ Nechci tento příspěvek zatěžovat statistikami, ale pro tento účel jsem si dříve získané výsledky ještě ověřila na menších vzorcích (několik set korpusových výskytů). V původním rozsáhlejší výzkumu jsme zjistily (ve spojení s tvary slovesa *říct/říkat* v RS) poměr přímé a nepřímé řeči 66 % : 34 %, tj. zhruba dvakrát více PŘ než NŘ. Při zkoumání menších vzorků jsem získala poměr asi 60 % : 40 %, tedy 3 : 2. (U některých dalších autorů vychází poměr podobně; ale např. podle Jandové [2000] je reprodukce v PŘ dokonce pětkrát častější než v NŘ.) Přitom ale u tvaru *říkám*, který

---

3 S kolegyněmi Mgr. Zuzanou Komrskovou a Mgr. Petrou Poukarovou, pracovnicemi Ústavu Českého národního korpusu; jim vděčím za přípravu dat, na kterých je založen i tento příspěvek.

4 Ve výkladech a komentářích používám spisovné varianty jako zástupné za všechny varianty neortoepické; tedy *říkám, říká, říkal/říkala* i za *říkám* nebo *řikam, říká, říkal/říkala; řekl* místo *řek*; níže pak *prý* místo *prý/pré/prej*.

v nepřipraveném dialogu figuruje v RS určitě nejčastěji, se nepřímá řeč téměř nevyskytuje, řeč přímá vždy převažuje nejméně z 90 %. Silnou převahu vykazuje i u tvaru *říká* (rovněž velice frekventovaného): asi 70–75 % PŘ. Ve spojení s tvary přítomného času v RS tedy přímá řeč naprosto převládá. U tvarů času minulého, tj. *říkal/říkala (jsem)*, *řekl/řekla (jsem)*, někdy PŘ mírně převažuje, jindy se poměr převrací i ve prospěch NŘ (např. NŘ 60 %, PŘ 40 %); to je zřejmě způsobeno tím, že tyto tvary se vyskytují v souvislejších narativních pasážích, kdy se např. reprodukuje něčí vyprávění, a „pásmo vypravěče“ pak přece jen inklinuje spíše k řeči nepřímé. Celkově ale věřím tomu, že při reprodukci řeči v běžných mluvených projevech je častější řeč přímá; netroufala bych si tvrdit, že „v oblasti tzv. běžně mluveného jazyka, [...] v neoficiálních typech komunikačních situací, převažuje reprodukce prvotních výpovědí formou nepřímé řeči“ [GREPL 1988: 52].

Nejzajímavější jsou ovšem podle mne případy, kdy dochází k různě profilovanému **míšení** obou forem. Miroslav Grepl píše o „*umělých útvarech polopřímé řeči*“, které „*stírají hranici mezi řečí vypravěče a postav*“ [GREPL 1988: 51]. Jiří Haller [1929] sice nacházel pozoruhodné příklady na řeč **polopřímou** i v projevech mluvených (zachycených tehdy pomocí stenografování); sama jsem ale při analýze korpusových dat nenašla mnoho případů, kde bychom mohli o polopřímé řeči uvažovat. Vypadají např. takto:

říkal může to splnit v prvním nebo v druhém semestru („říkal já to můžu splnit...“);
říkal Tom on nemá nic sehnanyho („říkal Tom já nemám nic sehnanyho...“);
on říkal on má nějakýho v Praze na ministerstvu („on říkal já mám nějakýho...“).

Třetí osoba v reprodukované řeči tu ukazuje na NŘ, ta ovšem není uvozena výrazem *že* ani žádnou podobnou spojkou. Podmínkou klasifikace těchto výskytů jako řeči polopřímé je ovšem totožnost subjektů (v RS i v reprodukci) a proti PŘ (výše uvedené v závorkách) posun v reprodukci z 1. osoby do 3. osoby. V dalším příkladu je do reprodukce v PŘ s 2. + 1. osobou vložena NŘ s 3. osobou, ač bez *že*; i zde bychom tuto vložku mohli pokládat za řeč polopřímou:

*říkal stejně tam zůstaneš (.) vona ne ne (.) přes prázdniny už chce bejt doma (.)
na prázdniny už chci domů⁵*

---

5 V ukázkách je tečkou v závorce označena kratší pauza, dvěma tečkami v závorce pauza delší.

Tady je třeba podotknout, že v našich datech výrazně převažovaly výskyty s **pořadím**, kdy jako první je realizován rámcový segment a po něm „uvozená“ reprodukováná řeč. Opět to nehodlám zobecňovat, protože opačné případy, kdy RS následuje až po reprodukováné řeči, se obtížně vyhledávají. Ale i jiné práce na toto téma potvrzují, že prepozice RS naprosto převažuje. Zajímavé je, že polopřímé řeči se blíží právě některé z nečetných případů s postpozicí rámcového říkat (*vono to prej nepude říkala Alena; ono prej hodně holek nekojí . říká Petra*).

Z používaných dat teď uvedu a podle potřeby okomentuji některé krátké ukázky (zejména na různé další možnosti míšení PŘ a NŘ).

(1) *se tady vo ní tahaly (..) to šla z ruky do ruky říkám teď dyž máma nemůže tak koukejte vy (.) vemte si jí někerá na ruku a chovejte a Jindřiška povídá (.) já si jí vemu ale jesi bude řvát*

(Reprodukce v PŘ uvozené slovesy říkám, povídá. V reprodukováné řeči zachovány kontaktové osoby 1. a 2., čas i způsob. Přes „neutralitu“ sloves v rámcových segmentech je jasně vyjádřena ilokuce (u reprodukce vlastní řeči reprodukující mluvčí: příkazové koukejte) i postoj (pochybovačný u reprodukce cizí řeči jiné mluvčí, Jindřišky: *jesi bude řvát*.)

(2) *jo a jenom dojeli (.) dojeli zme dvěma autama jenom (..) a (..) její máti ři* eee mojí manželky máti říká (..) ty on nedojede on už si tě nechce vzít (..) děcka já sem si ju vzal*

(3) *tam eee oni udělali blbě tu (..) eee tu klempířinu ty římsy a to (.) ale on mu řekl ano je to blbě udělane maš pravdu (.) říká buď ti to opravíme a on ne*

(4) *a na to von prej řek (.) že ho nejvíc štve že musí na lidech chtít třicet korun (.) že ho to nejvíc mrzí*

(5) *tak sem jí volala a vona mi jako říká ať přidu k ní (..) že teda uvidíme (smích) že se podívá*

(Příklad 2: PŘ výrazně oddělená pauzou od uvozovacího slovesa; příklad 3: PŘ neoddělená pauzami; příklad 4: NŘ s pauzami; příklad 5: NŘ bez pauzy po uvozovacím slovesu.)

(6) *no ale (..) i strýc Vašek **řikal** (.) že slivovica je dobrá (.) no tak **řikám** tak dyž chceš pit slivovicu tak si běž sbírat trnky*

(7) *a vona jako že mně celej život teda ustupuje (.) a já jí **řikám** prosím tě co je zas to todle za ptákovinu jo nebo jako co s tím jako ty máš dělat jo*

(V obou příkladech střídání NŘ – při reprodukci cizí řeči – a PŘ – při reprodukci řeči vlastní.)

(8) *no no no no (.) tuhle už mi Vítá **řikal** (odmlčení) sme nakládali něco spolu víš a (.) von **řikal** (.) s váma to cvičí (..) já **řikám** (.) no ty vole třeba se k tomu taky dospěješ no jo*

(9) *a to bylo vidět že (.) dyž **sem** mu **řekl** (.) co (.) chcu vod té televize (..) tak přesně zareagoval (..) a **řiká** (.) pojďte tady máme eště jednu*

(V obou případech se střídá minulý a přítomný čas verba dicendi – *řikal, řikám*, event. i vid – *řekl jsem, řiká*; v příkladu 9 se vystřídá navíc i nepřímá a přímá řeč.)

(10) *a tak já **sem** prostě vstal (..) a **řikám** (.) **řikám** mu že pardon ja mam dotaz k věci (.) takže jesi bysme ten váš třeba mohli*

(11) *a já **sem** **řikal** hoši zbytek si nechte prostě (.) a **oni** že co jak zbytek si nechte **řikám** (.) to je jedno*

(Máme v příkladu 10 úsek „pardon já mam dotaz k věci“ považovat za řeč nepřímou – podle signálu *že* – nebo přímou? V příkladu 11 je podobně nejasný úsek „co jak zbytek si nechte“, uvozený navíc redukováným segmentem *oni že* bez verba dicendi.)

(12) *no a tak sme koupili každý stromek jo a teď Aleš **řiká** at si ho zavezu domů a pak eště zajdem nakoupit a (.) zavezem to k tobě ne*

(13) *ale taky mně **řekla** (.) že **mě** **neví** kam **mě má** zařadit a co to **mám** na sobě za retka mně **povidala** vid'*

(Příklad 12 představuje další bizarní smíšení řeči nepřímé a přímé: od první osoby v NŘ – *ať si ho zavezu* – se přechází v PŘ k osobě druhé: *zavezem to k tobě*. Příklad 13 zase ukazuje, že proti PŘ tu v NŘ dochází nejen k posunu od 1. k 3. osobě: *neví, má*, ale i k posunu od 2. k 1. osobě: *mě zařadit, co mám na sobě*. Tedy místo *nevím kam tě mám zařadit; co to máš na sobě* je *neví kam mě má zařadit; co to mám na sobě*.)

(14) *a pré (.) vy ste aji v tym (.) bazéně byla tak upravená (se smíchem) jí říká té Dáši*

(*Co to mám na sobě za retka mně povídala* v příkladu 13 demonstruje ono poměrně vzácné pořadí, totiž rámcový segment až v postpozici po reprodukované řeči. Totéž i v příkladu 14, kde ovšem jiný signál v podobě *pré* reprodukované řeči předchází.)

(15) *a von hrajte (.) hrajte hlasitě (..) já říkám Siki (.) (se smíchem) máme hrát (.) hlasitě říkal tady šéf (odmlčení) já říkám viš co už zase radši běž*

(16) *napsala že ať přide na to kafe než (.) budu to a přišla z dortama (.) že jí řek (.) to máte ke kafi (.) dorty (.) sem to věděl (se smíchem) že pudeš dolu*

(Také v příkladu 15 máme postpozici jednoho rámcového segmentu: *máme hrát hlasitě říkal tady šéf*. Navíc ale v příkladech 15 i 16 tučně vyznačené pasáže představují „reprodukcí na druhou“: reprodukuji, že jsem v dříve uskutečněném dialogu reprodukoval, co říkal šéf; reprodukuji, že v dříve uskutečněném dialogu ona reprodukovala, co on jí řekl. Navíc v příkladu 16 je do kontextu řeči nepřímé vlastně vložena ona „dvojitá reprodukce“ v řeči přímé.)

S reprodukcí řeči nedílně souvisí „reprodukce“ **myšlení (vnitřní řeči)**. V běžných rozhovorech se vyskytuje daleko méně – z nalezených výskytů s tvary slovesa *říkat/řít* netvoří reprodukce myšlení ani jednu desetinu. RS obsahuje v těchto případech reflexivní podoby verba dicendi (*říkám si, řek/la jsem si, říkal/a jsem si*); jasně tu převažují tvary 1. osoby, protože pochopitelně „reprodukovat“, verbalizovat můžeme jedině vlastní myšlenky, jen zcela výjimečně myšlenky někoho jiného. U reprodukcí myšlení uvozených tvarem

říkám nezaznamenáváme tak absolutní převahu formy přímé řeči, ale i zde PŘ převládá (ve srovnání s NŘ asi dvojnásobek). Příklady na oba typy (PŘ v 17, NŘ v 18):

(17) *a tak ňák sem* (.) *původně si říkala tak* (.) *s tímhle se rozloučím k támhleťema dojdu a pak si říkám* (.) *hele dyť jedeš jenom na tři měsíce to občas dyž seš v Písku tak se s nima taky nevidíš*

(18) *dycky si říkám že bych se měl někdy podívat zas podívat do muzea* (..) *a není na to čas pořád*

Od „reprodukce“ myšlení lze ještě odlišit „reprodukcí“ výroků **hypotetických** – „co bych řekl“, „co by někdo řekl/mohl říct“ v určité situaci, jaké vyjádření se od někoho dá/nedá očekávat. Uvádím příklady na *řekla bych, řekl bys* i *někdo by řekl*; a opět na PŘ (19, 20) i NŘ (21):

(19) *von by za mnou za sedumdesát euro nepřijel* (.) *jo přijel dyž bych řekla umírám tady chceš mě spatřit naposledy* (.) *tak by možná přijel*

(20) *sme totiž to nevěděli nám taky* (.) *hlavně že k nám chodijó z té charity aby tě někdo řekl* (.) *máte nárok na plinky* (.) *na podložky no to nám nikdo neřekl prostě*

(21) *u něho víš jistě že jeho on se asi nenechá uplatit že bys mu řekl* (.) *pětikilo pod stolem že mu šupneš nebo tak jo?*

V tomto příspěvku už nezbývá místo na to, abych představila různé podoby rámcových segmentů **bez verba dicendi**, zmíněné zde na začátku. Z těchto neslovesných obsazení upozorním aspoň na ta (dnes zřejmě značně rozšířená), jejichž centrem je výraz *takový*, po něm pak obvykle následuje přímá řeč: *a vona takový* (.) *tak si lehněte na podložku*; *a Jožka takové si normální šak nemáme kde bývat*; *a já takové* (.) *viš co jak Martin dojede půjdem se tam podívat*. S neslovesnými RS se však dostávám k signálu reprodukce *prý/pry/pré/prej*, u kterého chci – stejně jako Miroslav Grepl v roce 1988 – svůj příspěvek zakončit. Specifiku této formy dostatečně zdůraznil i Robert Adam [1993] a je to bezpochyby forma velmi příznačná pro mluvené projevy – nejen nářeční, o kterých píše Miroslav Grepl

s oporou o práce Mileny Šipkové [1993 aj.]. Výraz *prý* může zaujímat nejrůznější pozice a spojuje se s řečí přímou i nepřímou, tj.

von prej to nepude – von to prej nepude – von to nepude prej;
von prej že to nepude – von že to prej nepude – von že to nepude prej.

Vyskytuje se i pospolu s frekventovanými slovesy mluvení (*řikala vůbec sme si toho nevšimli prej až na tý fotce; eště povídala jesi prej je to tam dost vychválený*). V těchto spojeních se *prý* zdá být spíše nadbytečné; redundantní se však už nezdá být v případech, kdy jako součást reprodukované řeči předchází RS a jaksi ho anticipuje (*Marketa se prý zpamatovala řikala Staňa; taky prej chcíplo povídal Rosta*). Souvislost redundance *prý* s různými pozicemi tohoto výrazu představuje tedy zajímavý problém a námět k dalšímu zkoumání – stejně jako otázka, zda *prý* vůbec patří výhradně do výpovědi toho, kdo reprodukuje (tj. do RS), nebo zda funkčně a sémanticky zasahuje i do samotné reprodukované řeči, tj. do výpovědi reprodukováného subjektu. Jinak se *prý* jako signál reprodukce hojně vyskytuje ve spojeních *a prej, von/vona prej, vono prej, já prej* aj. Spojení *ono prý / vono prej* ve funkci rámcového segmentu má značně ustálenou podobu (*ono prý existuje nějaká smlouva; vono prej když je velký horko tak ty zvířata prostě neusnou*). U spojení *já prej* je pak zajímavé, že se zřejmě jen málokdy uplatňuje při reprodukci vlastní řeči nebo myšlení, ale mnohem častěji uvozuje reprodukci řeči subjektu jiného:

(22) *já nevím prostě tak to nějak umluvili že pojedje s nama že by stejně vo pul jedny jela a tak já prej se s váma svezu*

(23) *no to řikala Jana (.) tak já prej sem Barboře koupila rifle (.) no (.) dyž sme jí je koupili tak jí byly skoro jako akorát*

Stranou zde musím nechat problém, o němž už bylo hodně napsáno, totiž oscilaci výrazu *prý* mezi sférou evidenciální (signalizace reprodukce) a sférou epistemické modality. Zastoupení obou sfér se od sebe leckdy obtížně odděluje, ale v příkladu 24 zřejmě převládá evidenciálnost, zatímco při reprodukci souvislejšího, epického vyprávění (příklad 25) spíše sémantický odstín „slyšel jsem, nevím to jistě, znám to jen z doslechu“, který se tu spojuje s efektem „reprodukce na druhou“:

(24) *to je furt takový (.) todlecto se nesmí vyhodit to se nesmí vyhodit prej my sme toho vyházely prej to stejně taťka nepotřebuje prej no až na to přijde to bude horší (.) ale udělaly sme pořádek (smích)*

(25) *to (.) to říkal kamarád že jim to vyprávěla babička (..) tak (.) eee přijeli na náměstí (.) Němčouři (.) prej to bylo strašný ale to co tam přijelo za jednotky (.) to to prej normálně z bot jim čouhala sláma*

O formě s *prý*, jakož i o fenoménu reprodukce řeči/myšlení vůbec by bylo možno pokračovat ještě dlouho; je to pro mě – zvláště ve vztahu k mluveným projevům – fascinující téma, věnovala jsem mu v posledních dvou dekadách řadu studií (např. [HOFFMANNOVÁ 1999, 2007, 2008; HOFFMANNOVÁ – KOLÁŘOVÁ 2008; HOFFMANNOVÁ – KOMRSKOVÁ – POUKAROVÁ 2017a,b]) a jsem ráda, že jsem při tom mohla navázat na iniciační podněty jubilanta Miroslava Grepla.

Literatura

ADAM, Robert: Formy podání řeči. *Slovo a slovesnost* 64, 2003, č. 2, s. 119–128.

GREPL, Miroslav: Reprodukce prvotních výpovědí. *Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity* 37, A 36, 1988, s. 51–57.

GREPL, Miroslav: Reprodukce prvotních výpovědí. In: Karlík, Petr – Nekula, Marek – Pleskalová, Jana (edd.): *Encyklopedický slovník češtiny*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2002, s. 375–376.

GREPL, Miroslav: Reprodukce prvotních výpovědí. In: Karlík, Petr – Nekula, Marek – Pleskalová, Jana (edd.): *Nový encyklopedický slovník češtiny*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2017, s. 1552–1553.

HALLER, Jiří: Řeč přímá, nepřímá a polopřímá. *Naše řeč* 13, 1929, č. 2 a 3, s. 97–107, 121–130.

HOFFMANNOVÁ, Jana: Reprodukce řeči a myšlení. In: Hoffmannová, Jana – Müllerová, Olga – Zeman, Jiří: *Konverzace v češtině při rodinných a přátelských návštěvách*. Praha: Trizonia, 1999, s. 99–125.

HOFFMANNOVÁ, Jana: „Reprodukce“ cizí a vlastní řeči. In: Hoffmannová, Jana – Müllerová, Olga (edd.): *Čeština v dialogu generací*. Praha: Academia, 2007, s. 127–140.

HOFFMANNOVÁ, Jana: Role českého *prý/vej/pré* při vyjadřování reproduktivních a modálních významů. In: Wiemer, Björn – Plungjan, Vladimir Aleksandrowitsch (edd.): *Wiener Slawistischer Almanach. Sonderband 72. Lexikalische Evidenzialitäts-Marker in slavischen Sprachen*. München – Wien: Verlag Otto Sagner, 2008, s. 149–164.

HOFFMANNOVÁ, Jana – KOLÁŘOVÁ, Ivana: Reprodukce cizí/vlastní řeči v mluvených projevech. In: Kopřivová, Marie – Waclawičová, Martina (edd.): *Čeština v mluveném korpusu*. Nakladatelství Lidové noviny – Ústav Českého národního korpusu, 2008, s. 115–123.

HOFFMANNOVÁ, Jana – KOMRSKOVÁ, Zuzana – POUKAROVÁ, Petra: Reprodukce řeči/myšlení v mluvených projevech jako předmět korpusového výzkumu. *Korpus – gramatika – axiologie* 8, 2017, č. 15, s. 3–25. [HOFFMANNOVÁ – KOMRSKOVÁ – POUKAROVÁ 2017a]

HOFFMANNOVÁ, Jana – KOMRSKOVÁ, Zuzana – POUKAROVÁ, Petra: „Reprodukce“ řeči v mluveném projevu (řeč přímá, nepřímá, ev. polopřímá téměř sto let po Hallerovi). *Naše řeč* 100, 2017, č. 3, s. 168–176. [HOFFMANNOVÁ – KOMRSKOVÁ – POUKAROVÁ 2017b]

JANDOVÁ, Eva: Odchylky od lineárnosti textu. In: Bogoczová, Irena a kol.: *Tváře češtiny*. Ostrava: Ostravská univerzita, 2000, s. 64–73.

ŠIPKOVÁ, Milena: *Skladba věty v mluvených projevech. Syntax hanáckých nářečí*. Jinočany: H+H, 1993. 193 s.

Bibliographia Greplii Appendix

2011

(k) *Jak dál v syntaxi*. K vydání připravili Jan Dvořák a Petr Malčík. 1. vyd. Brno: Host, 2011. 248 s.

[Recenze: ŠIMKOVÁ, Mária: Bádania a smerovania Miroslava Grepla. Grepl, Miroslav: *Jak dál v syntaxi*. Brno: Host 2011. 248 s. *Jazykovedný časopis* 63, 2012, č. 1, s. 83–87. • ŠTÍCHA, František: Miroslav Grepl: *Jak dál v syntaxi*. Editovali Jan Dvořák a Petr Malčík. Brno: Host, 2011. 248 s. *Studie osobností brněnské lingvistiky*, 4. *Slovo a slovesnost: časopis pro otázky teorie a kultury jazyka* 73, 2012, č. 3, s. 220–224. • ŽELE, Andreja: Namigi Miroslava Grepla, kako naprej v skladnji. *Jezikoslovni zapiski* 18, 2012, č. 1, s. 223–226.]

2016

(h) Epistémická částice. In: Karlík, Petr – Nekula, Marek – Pleskalová, Jana (edd.): *Nový encyklopedický slovník češtiny*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2016, s. 428–429. [spoluautor Marek Nekula]

(h) Epistémická modalita. In: Karlík, Petr – Nekula, Marek – Pleskalová, Jana (edd.): *Nový encyklopedický slovník češtiny*. 1. vyd.

Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2016, s. 429–432. [spoluautor Radek Šimík]

(h) Epistémický predikátor. In: Karlík, Petr – Nekula, Marek – Pleskalová, Jana (edd.): *Nový encyklopedický slovník češtiny*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2016, s. 434–435.

(h) Evaluační částice. In: Karlík, Petr – Nekula, Marek – Pleskalová, Jana (edd.): *Nový encyklopedický slovník češtiny*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2016, s. 447–448. [spoluautor Marek Nekula]

(h) Evaluační postoj. In: Karlík, Petr – Nekula, Marek – Pleskalová, Jana (edd.): *Nový encyklopedický slovník češtiny*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2016, s. 448–449.

(h) Evaluační predikátor. In: Karlík, Petr – Nekula, Marek – Pleskalová, Jana (edd.): *Nový encyklopedický slovník češtiny*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2016, s. 449.

(h) Ilokuční částice. In: Karlík, Petr – Nekula, Marek – Pleskalová, Jana (edd.): *Nový encyklopedický slovník češtiny*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2016, s. 674–675.

(h) Ilokuční sloveso. In: Karlík, Petr – Nekula, Marek – Pleskalová, Jana (edd.): *Nový encyklopedický slovník češtiny*. 1. vyd. Praha:

- Nakladatelství Lidové noviny, 2016, s. 675.
- (h) Indirektivní realizace komunikační funkce. In: Karlík, Petr – Nekula, Marek – Pleskalová, Jana (edd.): *Nový encyklopedický slovník češtiny*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2016, s. 686.
- (h) Komunikační funkce výpovědi. In: Karlík, Petr – Nekula, Marek – Pleskalová, Jana (edd.): *Nový encyklopedický slovník češtiny*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2016, s. 852–855.
- (h) Komunikační výpovědní forma. In: Karlík, Petr – Nekula, Marek – Pleskalová, Jana (edd.): *Nový encyklopedický slovník češtiny*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2016, s. 859.
- (h) Kontaktní prostředek. In: Karlík, Petr – Nekula, Marek – Pleskalová, Jana (edd.): *Nový encyklopedický slovník češtiny*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2016, s. 883.
- (h) Mluvní akt. In: Karlík, Petr – Nekula, Marek – Pleskalová, Jana (edd.): *Nový encyklopedický slovník češtiny*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2016, s. 1034–1035.
- (h) Opakování výrazů. In: Karlík, Petr – Nekula, Marek – Pleskalová, Jana (edd.): *Nový encyklopedický slovník češtiny*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2016, s. 1247–1248. [spoluautoři Petr Karlík a Petr Mareš]
- (h) Osamostatňování hlavních vět. In: Karlík, Petr – Nekula, Marek – Pleskalová, Jana (edd.): *Nový encyklopedický slovník češtiny*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2016, s. 1258–1259.
- (h) Osamostatňování infinitivních konstrukcí. In: Karlík, Petr – Nekula, Marek – Pleskalová, Jana (edd.): *Nový encyklopedický slovník češtiny*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2016, s. 1259.
- (h) Osamostatňování vedlejších vět. In: Karlík, Petr – Nekula, Marek – Pleskalová, Jana (edd.): *Nový encyklopedický slovník češtiny*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2016, s. 1259–1260.
- (h) Oznamovací výpověď. In: Karlík, Petr – Nekula, Marek – Pleskalová, Jana (edd.): *Nový encyklopedický slovník češtiny*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2016, s. 1281.
- (h) Parcelace. In: Karlík, Petr – Nekula, Marek – Pleskalová, Jana (edd.): *Nový encyklopedický slovník češtiny*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2016, s. 1292–1293.
- (h) Permisivní a koncesivní výpověď. In: Karlík, Petr – Nekula, Marek – Pleskalová, Jana (edd.): *Nový encyklopedický slovník češtiny*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2016, s. 1315–1316.
- (h) Postojová částice. In: Karlík, Petr – Nekula, Marek – Pleskalová, Jana (edd.): *Nový encyklopedický slovník češtiny*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2016, s. 1365–1366. [spoluautor Marek Nekula]
- (h) Pragmatická presupozice. In: Karlík, Petr – Nekula, Marek – Pleskalová, Jana (edd.): *Nový encyklopedický slovník češtiny*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2016, s. 1370–1371.
- (h) Preferenční částice. In: Karlík, Petr – Nekula, Marek – Pleskalová, Jana (edd.): *Nový encyklopedický slovník češtiny*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2016, s. 1370–1371.

- noviny, 2016, s. 1387. [spoluautor Marek Nekula]
- (h) Preferenční postoj. In: Karlík, Petr – Nekula, Marek – Pleskalová, Jana (edd.): *Nový encyklopedický slovník češtiny*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2016, s. 1388.
- (h) Preferenční predikátor. In: Karlík, Petr – Nekula, Marek – Pleskalová, Jana (edd.): *Nový encyklopedický slovník češtiny*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2016, s. 1388–1389.
- (h) Presumptivní otázka. In: Karlík, Petr – Nekula, Marek – Pleskalová, Jana (edd.): *Nový encyklopedický slovník češtiny*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2016, s. 1396–1397.
- (h) Prací výpověď. In: Karlík, Petr – Nekula, Marek – Pleskalová, Jana (edd.): *Nový encyklopedický slovník češtiny*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2016, s. 1450–1451.
- (h) Předsouvání. In: Karlík, Petr – Nekula, Marek – Pleskalová, Jana (edd.): *Nový encyklopedický slovník češtiny*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2016, s. 1461.
- (h) Reaktivní otázka. In: Karlík, Petr – Nekula, Marek – Pleskalová, Jana (edd.): *Nový encyklopedický slovník češtiny*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2016, s. 1531.
- (h) Reprodukce prvotních výpovědí. In: Karlík, Petr – Nekula, Marek – Pleskalová, Jana (edd.): *Nový encyklopedický slovník češtiny*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2016, s. 1552–1553.
- (h) Samostatný větný člen. In: Karlík, Petr – Nekula, Marek – Pleskalová, Jana (edd.): *Nový encyklopedický slovník češtiny*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2016, s. 1587.
- (h) Stažená souvětňná konstrukce. In: Karlík, Petr – Nekula, Marek – Pleskalová, Jana (edd.): *Nový encyklopedický slovník češtiny*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2016, s. 1758–1759.
- (h) Teorie řečového jednání. In: Karlík, Petr – Nekula, Marek – Pleskalová, Jana (edd.): *Nový encyklopedický slovník češtiny*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2016, s. 1847.
- (h) Ujišťovací částice. In: Karlík, Petr – Nekula, Marek – Pleskalová, Jana (edd.): *Nový encyklopedický slovník češtiny*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2016, s. 1916. [spoluautor Marek Nekula]
- (h) Varovací výpověď. In: Karlík, Petr – Nekula, Marek – Pleskalová, Jana (edd.): *Nový encyklopedický slovník češtiny*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2016, s. 1941–1942.
- (h) Výzvolná výpověď. In: Karlík, Petr – Nekula, Marek – Pleskalová, Jana (edd.): *Nový encyklopedický slovník češtiny*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2016, s. 2067–2068.

Seznam autorů

Maciej Grochowski

Maciej.Grochowski@umk.pl
Pracownia Metodologiczna
IJP PAN, Kraków

Eva Hajičová

hajicova@ufal.mff.cuni.cz
Ústav formální a aplikované lingvistiky,
MFF UK, Praha

Milada Hirschova

Milada.Hirschova@seznam.cz
Katedra českého jazyka,
PedF UK, Praha

Zdeňka Hladká

zdena@phil.muni.cz
Ústav českého jazyka,
FF MU, Brno

Jana Hoffmannová

hoffmannova@ujc.cas.cz
Oddělení stylistiky a sociolingvistiky
ÚJČ AV ČR, v. v. i., Praha

Aleš Horák

hales@fi.muni.cz
Centrum zpracování přirozeného jazyka,
FI MU, Brno

Tomáš Hoskovec

thoskovec@seznam.cz
Španielova 1326/35
Praha

Ján Káčala

kacala1@uniba.sk
Katedra slovenského jazyka a literatúry,
PedF UKo, Bratislava

Petr Karlík

pkarlik@phil.muni.cz
Ústav českého jazyka,
FF MU, Brno

Ivana Kolářová

kolarova@ped.muni.cz
Katedra českého jazyka a literatury,
PedF MU, Brno

Jan Kořenský

jan.korensky@upol.cz
Katedra obecné lingvistiky
FF UP, Olomouc

Petr Malčík

petrmlcik@yahoo.com
Etymologické oddělení
ÚJČ AV ČR, v. v. i., Brno

Marie Mikulová

mikulova@ufal.mff.cuni.cz

Ústav formální a aplikované lingvistiky,
MFF UK, Praha

Jiří Mírovský

mirovsky@ufal.mff.cuni.cz

Ústav formální a aplikované lingvistiky,
MFF UK, Praha

Karel Pala

pala@fi.muni.cz

Centrum zpracování přirozeného jazyka,
FI MU, Brno

Jarmila Panevová

panevova@ufal.mff.cuni.cz

Ústav formální a aplikované lingvistiky,
MFF UK, Praha

Milena Šipková

sipkova@ujc.cas.cz

Dialektologické oddělení
ÚJČ AV ČR, v. v. i., Brno

Josef Štěpán

stepan.josef@centrum.cz

Na Pláni 2861/13
Praha

František Štícha

sticha@ujc.cas.cz

Oddělení gramatiky
ÚJČ AV ČR, v. v. i., Praha

Zuzanna Topolińska

ztopolin@on.net.mk

Македонска академија на науките и
уметностите, Скопје

Oldřich Uličný

oldrich.ulicny@email.cz

Katedra bohemistiky
FF UP, Olomouc

Bohumil Vykypěl

vykypel@ujc.cas.cz

Etymologické oddělení
ÚJČ AV ČR, v. v. i., Brno

Stanislav Žaža †**Andreja Žele**

andreja.zele@ff.uni-lj.si

Oddelek za slovenistiko,
FF Univerza v Ljubljani

Svět podle Grepla

**Prof. Miroslavu
Greplovi k devadesátým
narozeninám**

Petr Malčík, Petr Karlík (edd.)

Jazyková redakce a sazba písmo Kunda
a Brother 1816 Petr Malčík

Obálka a grafická úprava Andrej Nechaj

Tisk a knihařské zpracování

Reprocentrum, Blansko

Vydalo nakladatelství Host

Radlas 5, 602 00 Brno

roku 2019 jako svou 1563. publikaci

První vydání. Počet stran 240.

www.hostbrno.cz